

Nieuwe spelregels voor de ‘guilty plea’: ook interessant in fiscalibus?

■ Doelstelling

Het principe van de voorafgaande erkenning van schuld (VES) werd door de Potpourri II-wet van 5 februari 2016 ingevoerd onder artikel 216 van het Wetboek van Strafvordering (Sv.).

Door deze procedure krijgen het Openbaar Ministerie en de dader de mogelijkheid om op geheel vrijwillige basis een overeenkomst te sluiten over de bestaande straf. De overeenkomst tussen het Openbaar Ministerie en de dader (onder toezicht van zijn/haar advocaat), moet nadien door de rechter worden bekrachtigd. De rechter gaat na of de overeenkomst op geldige wijze tot stand is gekomen, de juridische kwalificatie van de feiten correct is, en de overeengekomen straf wettelijk en proportioneel is. Bij bekrachtiging zal de rechter de voorgelegde straffen uitspreken. Het gaat dus om een soort verkort consensueel strafproces.

Een VES-procedure is mogelijk voor alle misdrijven, op enkele uitzonderingen na (o.a. misdrijven met een maximumstraf van meer dan twintig jaar gevangenisstraf en diverse zedenmisdrijven), voor zover het Openbaar Ministerie voor de vonnisrechter niet meer zou vorderen dan een gevangenisstraf van vijf jaar. Ondanks haar ruim toepassingsgebied is het gebruik van de VES-procedure tot op heden echter uiterst beperkt, zeker in fiscale strafzaken. De voornaamste oorzaken daarvoor zijn de omslachtigheid van de procedure, het feit dat de slachtoffers (en dus ook de fiscale administratie) op geen enkele wijze bij de procedure werden betrokken, en de onmogelijkheid van een VES bij een gerechtelijk onderzoek.

Met enkele ingrijpende wijzigingen van artikel 216 Sv. wil de wetgever de proceseconomische VES-procedure thans aantrekkelijker maken met de hoop op een significante toename ervan in de nabije toekomst (wet van 14 april 2024 houdende diverse wijzigingen van het Wetboek van Strafvordering II, BS 22 april 2024). Door de omslachtige procedure aan te pakken, het toepassingsgebied uit te breiden, en de slachtoffers (inclusief de fiscale en de sociale administratie) meer bij de zaak te betrekken, hoopt de wetgever om zowel het openbaar ministerie als de daders aan te zetten om in de praktijk vaker over te gaan tot een voorafgaande erkenning van schuld. De wetgever hoopt aldus dat de VES-procedure in de toekomst frequenter en efficiënter in strafzaken aangewend zal worden.

■ Samenvatting en commentaar

Hieronder wordt een kort overzicht gegeven van de nieuwigheden van de VES-procedure. De doorgevoerde aanpassingen roepen nog verschillende praktische vragen op,

zeker in specifieke situaties. De nieuwe wet zal mogelijk ook een invloed hebben op de keuze tussen een procedure minnelijke schikking (artikel 216*bis* Sv.) en een VES-procedure (artikel 216 Sv.), waarbij tot op heden stevast voor de eerste optie werd gekozen. De gevolgen zullen pas na enige tijd in de praktijk zichtbaar worden. In ieder geval past het pilootproject van het parket Antwerpen tot toepassing van de VES in fiscaal, financieel en economische strafzaken alvast in het beeld van een nieuwe doorstart voor die ietwat vergeten procedure.

1. Toepassingsgebied

In het verleden kon een VES-procedure alleen worden opgestart tijdens een opsporingsonderzoek of wanneer de zaak reeds aanhangig was bij de vonnisrechter. Voortaan maakt het nieuwe artikel 216, § 2 Sv. het mogelijk de VES-procedure toe te passen tijdens een gerechtelijk onderzoek (onderzoek onder leiding van de onderzoeksrechter). Het opstarten van de VES tijdens het gerechtelijk onderzoek is echter pas mogelijk na een ‘verplicht en bindend’ advies van de onderzoeksrechter (lees: het Openbaar Ministerie moet verplicht een advies vragen aan de onderzoeksrechter, die echter niet wettelijk verplicht is effectief een advies af te leveren).

Daarnaast wordt het nu ook mogelijk om de VES-procedure in hoger beroep op te starten. Voorheen was het, net zoals bij de procedure van de minnelijke schikking, niet mogelijk om nog een akkoord te sluiten met het Openbaar Ministerie nadat de vonnisrechter zijn rechtsmacht had uitgeput. Wanneer een dader nu in eerste aanleg tot een bepaalde straf werd veroordeeld, zal hij in de fase van beroep alsnog een VES-procedure kunnen aanvragen.

2. De rol van het slachtoffer

De nieuwe wettekst geeft ook een sterkere positie aan het slachtoffer in de VES-procedure (art. 216, § 4 Sv.). Net zoals de procedure van de verruimde minnelijke schikking (art. 216*bis* Sv.) kan de VES-overeenkomst tussen het Openbaar Ministerie en de dader voortaan niet door de rechter worden bekrachtigd, zolang het slachtoffer niet is vergoed. Het afsluiten van een VES-overeenkomst is echter ook mogelijk indien de dader zijn burgerlijke aansprakelijkheid schriftelijk erkent en het bewijs levert van de vergoeding van het niet-betwiste gedeelte van de schade en de regeling ervan, of indien er met het slachtoffer een afbetalingsplan is overeengekomen.

Art. 216, § 4, lid 8 Sv. gaat nog een stap verder wat betreft de positie van de fiscale en de sociale administratie. De VES-procedure kan bij fiscale of sociale misdrijven pas toepassing vinden onder de volgende twee voorwaarden:

- (1) de dader van het misdrijf moet de door hem verschuldigde ontdoken belastingen of sociale bijdragen, inclusief de intresten, betaald hebben, en
- (2) de fiscale of de sociale administratie moet met de VES-procedure instemmen.

De fiscale en de sociale administratie beschikken dus in feite over een vetorecht. Indien zij niet instemmen met de procedure, dan zal de toepassing ervan geen uitwerking kunnen krijgen. Daarmee heeft de wetgever de VES-procedure willen gelijkstakelen met de procedure van de minnelijke schikking.

In deze gevallen voorziet de wetgever echter géén mogelijkheid tot afbetalingsplan. Het bedrag van de belastingen of sociale bijdragen moet na de ondertekening van de overeenkomst worden geconsigneerd.

Een kritische bedenking bij de onmogelijkheid van een afbetalingsplan is daarbij zeker op zijn plaats. De vraag kan worden gesteld welke legitieme reden er kan worden opgeworpen om de mogelijkheid tot afbetaling ten aanzien van de fiscale schulden uit te sluiten. De keuze van de wetgever om bij hertekening van artikel 216 Sv. de optie van een afbetalingsplan ten aanzien van de fiscale en de sociale administratie niet te voorzien, lijkt een gemiste kans. Een dergelijke mogelijkheid zou er immers toe kunnen leiden dat daders wél opteren voor een VES-procedure in plaats van een minnelijke schikking (die meestal de voorkeur krijgt omdat er geen schulderkenning mee gepaard gaat).

Het betrekken van het slachtoffer in de VES-procedure, en de daarmee samenhangende onderhandelingen, heeft ertoe geleid dat de wetgever ervoor heeft gekozen om de oorspronkelijke beslissingstermijn van tien dagen (waarin de dader beslist of hij de voorgestelde straf al dan niet aanvaardt) op te trekken naar één maand.

3. Procedurele wijzigingen

De wetgever heeft ook verschillende wijzigingen doorgevoerd om de VES-procedure eenvoudiger en sneller te laten verlopen. Belangrijk in dat kader is de mogelijkheid om de VES-procedure schriftelijk te voeren (art. 216, § 4, lid 1 en 4 Sv.).

Tot voor kort diende het Openbaar Ministerie de dader en zijn of haar advocaat op te roepen voor het voorstel van straf en het afleggen van een bekentenis. Nu voorziet het nieuwe artikel 216, § 4 Sv. dat het Openbaar Ministerie het voorstel van straf ook schriftelijk kan overmaken en dat de dader de feiten kan erkennen in een door hem/haar en zijn/haar advocaat ondertekende schriftelijke verklaring. Dat zorgt ervoor dat de verdachte niet meer in persoon ter zitting aanwezig moet zijn, waardoor de procedure sneller kan verlopen en ook mogelijk wordt voor personen die zich bijvoorbeeld moeilijk naar België zouden kunnen begeven.

Het hogervermelde pilootproject bij het Openbaar Ministerie van Antwerpen past op heden al gedeeltelijk die schriftelijke procedure toe. Zo wordt er bij ECOFIN-misdrijven standaard een schriftelijk voorstel aan de daders overgemaakt met daarin de mogelijkheid om voor een VES-procedure te kiezen en een opgave van de aan de VES gekoppelde voorwaarden.

Naast de mogelijkheid tot schriftelijke procedure wordt ook de fase van de rechterlijke bekrachtiging aangepast. In de Memorie van Toelichting bij het wetsontwerp werd aangehaald dat het hinderlijk kan zijn dat de rechter in principe alleen de afgesloten overeenkomst kan bekrachtigen of niet. Uit de praktijk (onder meer in Brussel) bleek immers dat een reden voor afwijzing van de overeenkomst meestal betrekking had op details of materiële vergissingen. Zo besloot de rechter vaak tot verwerping van de 'guilty plea' bij gebrek aan bepalingen betreffende verplichte verbeurdverklaringen (zoals bij witwassen) en/of verbeurdverklaringen bij equivalent. Overeenkomstig de nieuwe paragraaf 7 van artikel 216 Sv. kunnen het Openbaar Ministerie en de dader in een dergelijk geval een rectificatie of aanpassing doorvoeren in plaats van de procedure helemaal opnieuw te moeten beginnen. Wanneer beide partijen akkoord gaan met een wijziging, is er immers geen reden dat de rechter de gewijzigde overeenkomst niet alsnog zou mogen bekrachtigen. De wijziging kan echter niet ambtshalve door de rechter worden genomen, aangezien dan de onderhandelingspositie van de partijen vervalst. Een wijziging moet steeds voortkomen uit de vraag en het akkoord van de partijen.

4. De keuze tussen de voorafgaande erkenning van schuld (art. 216 Sv.) en de verruimde minnelijke schikking (art. 216bis Sv.)

De VES-procedure mag niet worden verward met die van de minnelijke schikking uit artikel 216bis Sv., waarbij de strafvordering vervalst door betaling van een geldsom, maar zonder erkenning van schuld (vandaar de afkorting van de procedure van de 'VVSBG').

Met de wijzigingen inzake de rol van het slachtoffer (inclusief de fiscale en de sociale administratie) brengt de wetgever de procedure voor de minnelijke schikking en de procedure voor de VES dichter bij elkaar. Toch blijven de procedures op essentiële punten verschillen, die de keuze voor de ene of de andere kunnen beïnvloeden.

Het kernelement van de VES-procedure is namelijk het feit dat de dader bij een VES overgaat tot een effectieve erkenning van zijn schuld en daarvoor de nodige straf(-fen) aanvaardt. Het resultaat is een strafrechtelijke veroordeling op basis van een vonnis uitgesproken door de rechter. Bij de verruimde minnelijke schikking is daar geen sprake van. Het akkoord brengt louter het verval van de strafvordering op voorwaarde van betaling van een geldsom met zich mee en geenszins een veroordeling. De betrokkene bekent geen schuld, afgezien van de erkenning van de burgerlijke aansprakelijkheid voor het schadeverwekkende feit indien het slachtoffer nog niet geheel vergoed zou zijn.

Dat eerste (essentiële) onderscheid brengt ook andere gevolgen met zich mee. Gelet op het feit dat de minnelijke schikking géén strafrechtelijke veroordeling uitmaakt, verschijnt ze wel in het strafregister (artikel 590, eerste lid, 19° Sv.), maar niet op de uittreksels ervan (artikel 595 Sv.). De schikking levert ook een grond van herhaling op. De VES leidt daarentegen tot een vonnis met strafrechtelijke veroordeling tot be-

paalde straffen, wat overeenkomstig artikel 590, eerste lid 1° Sv. *juncto* artikel 595 1° Sv. steeds vermeld staat op het uittreksel van strafregister en ook steeds een grond van herhaling kan uitmaken.

Een ander verschil is het temporeel toepassingsgebied. Beide procedures kunnen zowel in de fase van een gerechtelijk- dan wel een opsporingsonderzoek worden toegepast. Tijdens de procedure ten gronde is een minnelijke schikking echter maar mogelijk zolang geen eindvonnis (of eindarrest in specifieke procedures zoals het voorrecht van rechtsmacht) gewezen is. De toepassing van de minnelijke schikking is aldus uitgesloten zodra de vonnisrechter zijn rechtsmacht over de strafvordering heeft uitput, ongeacht de rechtsmiddelen die daar nog tegen open staan. De nieuwe VES-procedure daarentegen is (sinds 2 mei 2024) toepasbaar in elke fase ten gronde. Zoals hoger aangegeven werd het toepassingsgebied van de VES-procedure met de wet van 14 april 2024 uitgebreid tot de fase van hoger beroep. Die mogelijkheid is tot op heden niet voorzien voor de procedure van de verruimde minnelijke schikking. Dat verschil valt te verklaren door het feit dat bij de VES-procedure de schuld wordt erkend, terwijl dat niet zo is bij de minnelijke schikking. Indien de dader in eerste aanleg wordt veroordeeld en daartegen beroep wordt aangetekend, zal de dader op dat moment mogelijk wel geneigd zijn om tot een akkoord te komen. Gezien zijn veroordeling in eerste aanleg is het echter vanzelfsprekend dat dat enkel kan op voorwaarde van erkenning van schuld volgens de VES-procedure.

Mogelijk zal de VES-procedure aldus meer succes boeken in de fase van hoger beroep, terwijl de minnelijke schikking de voorkeur zal blijven genieten in eerste aanleg. Het komt aan de procespartijen toe om de voor- en nadelen van beide systemen tegen elkaar af te wegen en te bekijken tot welke procedure de andere partij bereid zal zijn.

■ Inwerkingtreding

De aanpassingen aan artikel 216 Sv. zijn in werking getreden op 2 mei 2024 (BS 22 april 2024).

■ Referentie

Artikel 216 Sv. zoals gewijzigd door artikel 3 van de wet van 14 april 2024 houdende diverse wijzigingen van het Wetboek van Strafvordering II (BS 22 april 2024).

Céline VAN HOUTE

Advocaat-partner Tiberghien

Ana Laura CLAES en Femke VAN DUYSE

Advocaten Tiberghien

